

Klart det går i Stavanger Turistforening 2017- 2019 (DNT Tilrettelagt)

Prosjekt 2017/HE1-160926

Stavanger Turistforening

Juni 2019

Forord

Stavanger Turistforening ønsker å takke Extrastiftelsen for støtten som har gjort dette prosjektet mulig. Midler til ansettelse av prosjektleder for å utvikle konseptet og aktivitetstilbudet var helt avgjørende for suksess. Vi takker også Rogaland Fylkeskommunen og Bufdir for tilskuddsmidler som har gjort at vi har kunnet tilrettelegge så mange friluftaktiviteter for så mange.

Uten frivillige hadde det ikke blitt noen aktiviteter i det hele tatt! Turledere, ledsagere, kjøkkenhjelpere, turvenner, aktivitetsledere, bålansvarlige.... og mange flere roller. De aller fleste har ingen forkunnskap om målgruppa men et sterkt ønske om å dele gode naturopplevelser med andre. Alle er helt fantastiske og fortjener en stor takk!

Sammendrag

Stavanger Turistforening (STF) har som hovedmål å få flere ut på tur og med *Klart det går* prosjektet ønsket vi å gjøre det mulig for flere personer med funksjonsnedsettelse å delta i friluftslivet. Først og fremst ville prosjektet utvikle et tilbud med tilrettelagte turer og aktiviteter. I tillegg skulle vi se på hvordan vi kunne gjøre noen av våre hytter mer tilgjengelige for personer med funksjonsnedsettelse.

Målgruppen for prosjektet var både personer med fysisk funksjonsnedsettelse og personer med utviklingshemming.

I løpet av to år har vi utviklet et bredt aktivitetstilbudet med både faste turgrupper og arrangement, overnattingsturer og et dagtilbud til skolegrupper:

FTU (Friluftsliv tilrettelagt for utviklingshemmede) er et tilbud til utviklingshemmede i alle aldre. Vi har siden mai 2017 arrangert en Friluftskveld annenhver uke gjennom hele året. Vi har ulike enkle aktiviteter som tur, natursti, kanopadling, naturbingo og matlaging på bål, og avslutter hver friluftskveld med kveldsmat rundt bålet.

Klart det går voksne er turer tilrettelagt for voksne med fysisk funksjonsnedsettelse. Vi arrangerer både månedlige dagstur og to fjellturer med overnatting på sommerhalvåret.

Ung på Tur er tilrettelagte turer for ungdom og unge voksne med utviklingshemming, autisme eller annen kognitiv funksjonsnedsettelse. Ungdomsgruppen går tur en gang i måneden på kveldstid, samt to sommerturer på fjellet med overnatting på turisthytter.

Aktivitetsdager for skolegrupper arrangeres både høst- og vårsemester i samarbeid med Barne- og ungdomsarbeiderelver fra Bergeland vgs. I løpet av et skoleår får cirka 120 skoleelever med funksjonsnedsettelse en alternativ skoledag med uteaktiviteter og sosialt samvær.

Aktivitetsdager Preikestolen Basecamp har vi arrangert både for voksne (2017) og for barn/ungdom (2018). En dag med aktivitet på og ved vannet, matlaging på bål, og Zipline.

Familieturer er lavterskel, rullestolvennlige søndagsturer for familier med barn med funksjonsnedsettelse. Dette tilbudet startet vi i slutten av 2018, og er planlagt 4 ganger i året.

Vi har testet nye konsept og justert opplegget underveis. Vi er fornøyde med bredden i tilbudet per i dag, men har fortsatt en vei å gå for at rekruttering av deltagere blir mindre ressurskrevende. Arbeidet med markedsføring og informasjonsarbeid må fortsatt prioriteres for at Turistforeningen blir kjent som tilbyder av tilrettelagte turer og aktiviteter av høy kvalitet. Samarbeid med bruker- og interesseorganisasjoner er sentralt for å nå ut til potensielle deltagere.

DNT Tilrettelagt er det nye paraplybegrepet for Turistforeningens satsing på både tilrettelagte fellesaktiviteter og -turer, samt arbeidet med tilgjengelighet på hytter for å tilrettelegge for mer egenorganisert aktivitet. I 2019 viderefører STF alle faste aktivitetstilbud som har blitt opprettet i løpet av prosjektperioden med støtte fra Fylkeskommunen og Bufdir. Vi jobber med å skaffe finansiering av en lønnet stilling for å kunne opprettholde aktivitetsnivået i 2020 og fremover.

1 Innholdsfortegnelse

Forord.....	2
Sammendrag	3
1 Bakgrunn for prosjektet	5
2 Målsetting og målgruppe	7
3 Prosjektgjennomføring.....	8
3.1 Tur- og aktivitetstilbud	8
3.1.1 Faste turtilbud	8
3.1.2 Andre tilrettelagte aktiviteter	10
3.1.3 Store arrangement	13
3.2 Tilgjengelighet – hytter.....	15
3.3 Samarbeidspartnere og brukerorganisasjoner.....	15
3.4 Frivillighet - rekruttering, koordinering og opplæring	16
3.5 Nettverksbygging og erfaringsutveksling	16
3.6 Utstyrslager	17
4 Resultater, vurdering av effektmål og resultatvurdering.....	18
4.1 Tur- og aktivitetstilbud	18
4.2 Tilgjengelighet – hytter.....	21
4.3 Frivillighet og dugnad	21
4.4 DNT Tilrettelagt – et kjent og populært navn?.....	22
5 Oppsummering og videre planer.....	23
6 Produkter.....	24

1 Bakgrunn for prosjektet

Stavanger Turistforening (STF) har som hovedmål å få flere ut på tur. Veldig få av STFs aktiviteter har tidligere vært tilgjengelige for personer med funksjonsnedsettelse – verken fellesturer eller store arrangement. Behovet for gode fritids- og aktivitetstilbud er like stort blant denne gruppen som hos funksjonsfriske. Mange opplever at det er vanskelig å finne gode, tilrettelagte fritidsaktiviteter og at det er mange fysiske og holdningsmessige hindringer til deltagelse. Friluftsliv krever lite utstyr, er ikke konkurransepreget og gir mange mestringmuligheter gjennom ulike aktiviteter som kan tilpasses funksjonsnivå. Det er derfor en ypperlig arena for likeverdig deltagelse for mennesker med nedsatt funksjonsnivå.

«Klart det går» startet som et nasjonalt prosjekt i DNT der noen få medlemsforeninger startet et turtilbud til personer med nedsatt bevegelsesevne og synshemming. STF var en av medlemsforeningene som deltok i prøveprosjektet. Vi ønsket deretter å utvikle et bredere tilbud som ville gi flere personer med funksjonsnedsettelser muligheten å delta i friluftslivet, herunder både mennesker med fysisk funksjonsnedsettelse og utviklingshemmede.

STFs kjernetilbud består av både turer og arrangement, og et nettverk av stier og hytter. Tradisjonelt har Turistforeningen vært for spreke fjellfolk, med turer basert langt til fjells. De siste årene har vi hatt økende fokus på folkehelse, med merking av turer i byer og tettsteder, nye turtilbud for alle fra småbarn til pensjonister, og bygging av turisthytter med kortere avstand fra vei/parkering. Det neste steget for STF i dette arbeidet var å gjøre tilbudet mer tilgjengelig for personer med nedsatt funksjonsevne. Vi ville lage et aktivitetstilbud med tilrettelagte turer for folk med funksjonsnedsettelse, samt gjøre våre store arrangement mer tilgjengelige. Et annet viktig mål i folkehelsearbeidet er å senke terskelen for at folk kommer seg ut på egenhånd. Det var derfor naturlig å se på hvordan enkelte av STF sine turisthytter kunne gjøres mer tilgjengelige slik at flere kan drive egenorganisert friluftsliv.

2015 var «Friluftslivets år» og både Handikappede Barns Foreldreforening (HBF) og Norges Blindeforbundet - Rogaland fylkeslag henvendte seg til STF med et ønske om å arrangere fjelltureturer for deres medlemmer. I samarbeid med Blindeforbundet ble det arrangert et kurs med tema ledsaging av blinde og svaksynte, i forkant av en sommertur for synshemmede til Viglesdalen turisthytte. STF rekrutterte både turledere og frivillige ledsagere og turen var veldig vellykket med mange fornøyde deltagere. Samme sommeren gikk en gjeng glade, ivrige ungdommer en 4-dagers tur fra Haukelisetur til Vesle Nup med STF turledere og ledsagere fra HBF. Deltagerne overnattet i lavvo, kløvhester bar bagasjen, og turen var en stor opplevelse for alle involverte, med mye glede, mestring og minner for livet.

Dette var starten på «Klart det går» satsingen i STF og begge turtilbudene ble videreført i 2016 med månedlige turer og en sommertur (per gruppe) på fjellet. Ansvar for administrasjon og koordinering av de tilrettelagte turene lå på det tidspunktet på lederen for aktivitetsavdelingen, på toppen av eksisterende arbeidsoppgaver, og det ble fort tydelig at det ville kreve mer ressurser for å utvikle et godt, bærekraftig tilbud. Med erfaring fra egne lokale turer samt lærdom fra DNT Drammen (som var først ute med «Klart det går» aktiviteter), ble dette prosjektet skapt, og søken for finansiering av et 3-årig prosjekt begynte!

Erfaring viser at de fleste tilskuddsordninger støtter aktiviteter og utstyr, men sjelden lønnsmidler. For en organisasjon basert på frivillighet byr dette på betydelige utfordringer. Lønnede ansatte er avgjørende for å utløse frivilligheten – frivillige må administreres og koordineres og dette er ressurskrevende arbeid. Gjennom én ansatt kommer det ofte flere årsverk i dugnad. Derfor var det så viktig for STF å søke lønnsmidler til å ansette prosjektleder som kunne drive og utvikle prosjektet.

Drømmen ble til en realitet når STF fikk innvilget midler fra Extrastiftelsen i begynnelsen av 2017. Extrastiftelsen skulle støtte prosjektet i 2 år, og Helen Adamson ble ansatt som prosjektleder fra april

2017. I tillegg fikk vi tilskuddsmidler fra Rogaland Fylkeskommune, samt fra BUFDIR (aktiviteter for barn og ungdom).

Prosjektnavnet «Klart det går i Stavanger Turistforening» ble i 2018 erstattet av «DNT Tilrettelagt Stavanger Turistforening» som paraplybegrep for alle tilrettelagte aktiviteter. «Klart det går» ble beholdt som benevnelse for turer og aktiviteter for mennesker med nedsatt *fysisk* funksjon og nye turlbud fikk egne navn og beskrivelser med mål om å være mer tydelig om hvem aktivitetene var spesielt egnet for. Dette var et resultat av diskusjoner både internt i DNT nettverket og i dialog med brukere og interesseorganisasjoner.

I 2016 stod Friluftslåven på Gramstad ferdig. Bygd med tanken på universell utforming er låven et perfekt sted for samlinger og aktiviteter for større grupper, og er godt tilrettelagt for rullestolbrukere. Området rundt byr på mange aktivitetsmuligheter. DNT Tilrettelagt har base her med utstyrslager og kontorplass, og arrangerer mange aktivitetsdager og -kvelder her. Foto: Marius Vervik

2 Målsetting og målgruppe

Gjennom prosjektet *Klart det går i STF* (senere *DNT Tilrettelagt*), ønsket vi å teste ut ulike turkonsepter og aktiviteter med forskjellige undergrupper innen hovedmålgruppen «personer med funksjonsnedsettelse». Dette er en bred og heterogen gruppe, og STF trengte å bygge erfaring og kunnskap for å utvikle et langsiktig og bærekraftig tilbud. Ikke minst, var det viktig å kommunisere ut at Turistforeningen faktisk har et tilrettelagt tilbud. Vi ville videreutvikle samarbeidet med HBF og Blindeforbundet og finne nye samarbeidspartnere slik at vi kunne nå ut til flere, og bygge et best mulig aktivitetstilbud.

Hovedmål for prosjektet var å:

1. Opprette et varig, bredt og godt tilbud for utviklingshemmede slik at de får mulighet til å delta i friluftaktiviteter og bli en del av et positivt og aktivt miljø.
2. Videreutvikle *Klart det går*. Et DNT konsept der en tilrettelegger for at bevegelseshemmede skal få kommet seg ut på fjelltur.

Målgruppen for prosjektet har alltid vært «personer med funksjonsnedsettelse», med særlig fokus på bevegelseshemmede, synshemmede og utviklingshemmede i aldersgruppen «ungdom» og «voksne». I løpet av det 2-årige prosjektet har vi også klart å utvide dette til å inkludere barn under 13 år, med både aktivitetsdager og familieturer.

I tillegg til målene relatert til aktivitetstilbudet ønsket vi også å se på muligheter for å forbedre tilgjengelighet på noen av turisthyttene til STF.

3 Prosjektgjennomføring

I løpet av 2-års perioden har vi jobbet med utvikling av et tilrettelagt tur- og aktivitetstilbud, informasjonsarbeid og rekruttering av deltagere i samarbeid med interesseorganisasjoner, rekruttering og opplæring av nye frivillige, og tilrettelegging av store, åpne arrangement. I tillegg har vi startet et arbeid rundt tilgjengelighet på enkelte hytter for at flere kan bruke dem til egenorganisert friluftsliv.

3.1 Tur- og aktivitetstilbud

3.1.1 Faste turtilbud

UNG på TUR

UNG på TUR er et turtilbud til ungdom og unge voksne (over 16 år) med utviklingshemming, autisme eller annen kognitiv funksjonsnedsettelse. Opprinnelig het gruppen *Klart det går – ungdom*, men når det ble avgjort at *Klart det går* skulle brukes for aktiviteter for personer med *fysisk* funksjonsnedsettelse, valgte vi heller et nytt navn. Vi har gjennom prosjektperioden arrangert en kveldstur en gang i måned hele året, med en økning til to ganger i måned i april og mai i forkant av sommerturene.

Turene ledes av en frivillig turleder fra STF, som har gått gjennom DNT turlederutdanningen. I tillegg er det 1-2 frivillige turvenner (godkjente turledere eller turledere under utdanning) som blir med på turen. Deltagere tar med egen ledsager dersom de har behov for det, mens mange ungdommer deltar uten ledsager. Turene går fra kl.18 – 2030 og turmål varierer fra gang til gang, i området Nord-Jæren. Vi har lagt opp til at minst halvparten av turen har vært tilgjengelig for rullestol. Turleder tilpasser turen etter deltagerens evne, og det er alltid lagt inn en god matpause underveis.

I tillegg til kveldsturene har vi hatt fjellturer med overnatting hver sommer. På samme måte som med kveldsturene kan ungdommer som har behov for det, ta med seg en ledsager uten kostnad, mens andre reiser uten ledsager. Sommerturene er planlagt og ledet av frivillige (DNT utdannede) turledere, med administrativ støtte fra prosjektleder. Vi legger opp til én enklere sommertur med kun én overnatting samt en mer krevende 3- eller 4-dagers tur der vi har med kløvhester for å bære bagasjen.

Gode venner Kristin og Solveig har vært med på de fleste Ung på Tur turer. Foto: Margaret Åsly

Overnatting er som regel på STF hytte eller i lavvo/telt dersom avstand mellom hyttene er for stor. Dagsetappene kan være fra 3-4km til 12-14km alt etter terrenget og funksjonsnivå til deltagerne. Turlederne treffer deltagerne på forhånd, både på torsdagsturer og på et planleggingsmøte i forkant av fjellturen, og vi bruker et deltagerskjema for å kartlegge individuelle behov for tilrettelegging. Dermed kan turlederne og prosjektleder planlegge godt, ofte med både Plan A, B og C. Grundig turplanlegging på forhånd, gode rutevalg, tilpasset tempo og pauser underveis er viktig for at alle opplever mestring og naturglede.

FTU - Friluftsliv tilrettelagt for Utviklingshemmede

I mai 2017 startet vi et nytt tilbud med navnet *Friluftsliv for Alle*, inspirert av et etablert og veldig vellykket tilbud i DNT Haugesund. Vi har siden da arrangert en friluftskveld annenhver uke hele året på Gramstad i Sandnes kommune, med ulike enkle friluftaktiviteter som tur, natursti, rebus, kanopadling og matlaging på bål. Av og til har vi besøk av eksterne aktører som legger opp til annen aktivitet – f.eks. demonstrasjon av Norske Redningshunder, kjøring med hest og kjerre. Et fokus på trygghet og sosialt felleskap er sentralt, og hver friluftskveld avsluttes med felles kveldsmat (gratis) rundt bålet eller i Friluftslåven.

FTU Friluftskveld - det er alltid godt med varm mat på bål ved slutten av kvelden. Foto: Kristine Tofte

I 2018 endret vi navnet til *FTU – Friluftsliv tilrettelagt for utviklingshemmede*. Vi opplevde å få mange spørsmål om hvem tilbudet var egnet for mens navnet het «for alle». Tilbakemeldinger fra brukerorganisasjoner var at det var viktig å være tydelig om målgruppe for alle aktivitetstilbudene. Samtidig ble FTU utviklet som et turkonsept av DNT Sentralt og ble startet opp flere steder over hele landet. Det var derfor naturlig å bruke samme betegnelsen for å bygge varemerket.

Klart det går – voksne

I prosjektperioden har vi fortsatt med månedlige Klart det går lørdagsturer for voksne, og utvidet tilbudet om fjellturer til to overnattingsturer hver sommer. Disse turene er tilrettelagt for voksne med fysisk funksjonsnedsettelse, og er også åpen for familiemedlemmer.

Nedsatt syn ingen hindring! Vi har som regel veldig steinete stier i STF sitt nettverk. Med gode ledsagere går det veldig bra. Foto: Grete Heien

Turene begynte som «turer for blinde og svaksynte» i samarbeid med Blindeforbundet og har blitt utviklet til å omfavne flere typer funksjonsnedsettelse. Flertallet er synshemmede men vi har i tillegg faste deltagere med andre typer fysiske utfordringer.

Frivillige turledere planlegger og leder turene, samt koordinerer logistikken med samkjøring fra felles oppmøtested, og eventuelt henting av deltagere som ikke kan komme seg til oppmøtested uten bistand. STF står for rekruttering og opplæring av frivillige ledsagere som bistår under turen, om deltager trenger ledsaging på grunn av nedsatt syn eller en hjelpende hånd grunnet nedsatt balanse for eksempel. Muligheten å bli ledsaget av en frivillig fra STF gir mange sjansen å komme seg på tur uten å belaste familie eller venner, og gir en frihet som mange setter enormt stor pris på.

Sommerturene går til selvbetjente eller ubetjente STF hytter på fjellet, og vi sørger for at vi har turer med ulik vanskelighetsgrad slik at flest mulig kan finne noe som passer deres funksjonsnivå og ambisjoner.

3.1.2 Andre tilrettelagte aktiviteter

Aktivetsdager på Preikestolen Basecamp

I 2017 søkte vi aktivitetsmidler fra BUFDIR til å prøve ut et nytt aktivitetstilbud, nemlig en aktivitetshelg på Preikestolen Basecamp. Målgruppen var voksne med nedsatt fysisk funksjon. Deltagerne bodde på Preikestolhytta som vi tilrettela med bl.a. ramper og terskeleliminatorer for rullestolbrukere. På lørdagen var gruppen delt og mens noen hadde en dag på og ved Refsvannet, gikk en annen gruppe fottur til selveste Preikestolen.

På Refsvannet brukte vi båt med nedfellbar baug slik at til og med elektrisk rullestol kunne komme om bord. Det ble ulike vannaktiviteter – båttur med garn trekking om formiddagen, og kanopaddling om ettermiddagen. Det ble fanget en del fisk i garnene, som deltagerne stekte på bål som hovedrett til en 3-retters lunsj i Vanncamp. Vanncamp er et bryggeområde, tilrettelagt for rullestoler et stykke fra kaien ved Preikestolen Fjellstue. Et flott sted å være, med fin utsikt og ly for vinden.

Deltager Egil Hovda lager lunsj i Vanncamp, Preikestolen Basecamp

Preikestolturgruppen bestod av to deltagere, en turlleder og 4 ledsagere. Begge deltagere hadde behov for fysisk støtte fra ledsagere, i varierende grad. Det var en svært krevende tur for både deltagere og ledsagere. Vi nådde dessverre ikke helt opp til Preikestolen platået, men fikk likevel en nydelig utsikt langs Lysefjorden fra fjellplatået vi kom opp til, og nøt en fantastisk tur sammen. 10 timer etter start kom vi ned til veien igjen, nokså sliten og klar for en god middag på Fjellstuen!

Søndagen fikk alle deltagere muligheten å prøve zipline. Vi brukte en spesialvogn (Hippocampe) for å frakte rullestolbrukere til startpunkt da stien er langt ifra godt tilgjengelig med hjul. Noen var skeptiske til zipline i starten, men endret synspunktet når de så, og hørte, de andre i lufta! For deltagere som ikke kunne gå ned fra sluttunkt, ordnet aktivitetslederne nedfiring rett ned på veien, og én deltager kjørte tandem med en instruktør. Å oppleve adrenalin-rusht syntes alle var godt!

I 2018 søkte vi igjen midler fra Bufdir til aktivitetshelg, og gjennomførte både en aktivitetshelg og en -dag. Vi ønsket å teste konseptet med barn og ungdom denne gangen. Aktivitetshelgen ble lagt opp slik som i 2017, men uten Preikestolentur. På aktivitetdagen droppet vi kanopadling, og hadde kun båttur/garntrekking og matlaging på bål om formiddagen, og zipline om ettermiddagen.

Familieturer

Under planlegging av 2019 programmet om høsten 2018, ytret Handikappede Barns Foreldreforening et ønske om lavterskel familieturer. Allerede i november 2018 hadde vi vår første søndagstur for barnefamilier med DNT Tilrettelagt. Konseptet er lettgånge, trillbare turer i turområder med tilgang til toalett og mulighet for å fyre bål eller grille. Dette er et nytt tilbud som vi tar videre i 2019, og evaluerer til høsten 2019.

Rullestol ingen hindring. Nedfiring fra zipline – Preikestolen Basecamp. Foto: Marius Vervik

Tilrettelagt aktivitetsdager for skolegrupper

Tidlig i prosjektperioden ble vi kontaktet av lærere fra Bergeland videregående skole som skulle starte opp ny Barne- og ungdomsarbeiderlinje (BUA) på skolen. De hadde hørt om at STF hadde noen tilrettelagte turer og lurte på om de kunne være med, slik at BUA-elevene kunne få erfaring med personer med nedsatt funksjon. På det tidspunktet hadde vi ingen aktiviteter på dagtid, så sammen skapte vi et nytt tilbud som ville vise seg å være et av våre største suksesshistorier. STF fikk plutselig en allerede sammensveist «frivillig-gruppe» og Bergeland elever fikk lærerik og viktig erfaring med en tidligere ukjent målgruppe. Vinn – vinn!

I begynnelsen av skoleåret fikk BUA-elevene opplæring i friluftsliv og tilrettelegging av aktiviteter fra prosjektleder og en frivillig kursleder, på Gramstad. I løpet av høsten 2017 arrangerte vi 6 tilrettelagte aktivitetsdager for skolegrupper. BUA-elevene planla og gjennomførte velkomst, samling, aktiviteter både før og etter lunsj, og en avslutning. Prosjektlederen inviterte skoler og tok seg av det administrative, samt felleslunsj for alle på Friluftslåven under selve aktivitetsdagen. Aktiviteter som for eksempel kubbebowling, natursti, sanselek og naturbingo ble tilpasset gjesteelevene sine forutsetninger, og det var lagt opp til mange gode stunder med sang og musikk.

*En flott bukkett med barn og ungdom på Tilrettelagt aktivitetsdag på Gramstad. Elever fra Gosen ungdomsskole (gjester) og fra Bergeland vgs Barne- og ungdomsarbeiderlinje (vertskap/aktivitetsledere).
Foto: Torgunn Skrudland*

Våren 2018 ble det 5 nye aktivitetsdager, og 4 dager hver om høsten og våren, skoleåret 2018-19. Vi gjorde noen justeringer til både opplæringsopplegget og til aktivitetsdagene for skoleåret 2018-19 basert på tilbakemeldinger fra gjester og fra BUA-elever og -lærere. Vi justerte ned antall aktivitetsdager, men økte antall deltagere per dag slik at vi hadde like mange gjester i løpet av skoleåret. Dagene fungerte bedre når det var mange gjesteelever (slik at alle BUA-elevene var aktive og engasjerte hele dagen).

Samarbeidet fortsetter i 2019 og datoer er allerede planlagt for kommende skoleår.

3.1.3 Store arrangement

I løpet av ett år har STF flere store åpne arrangement. Prosjektleder for DNT Tilrettelagt har i løpet av prosjektperioden jobbet for at flere skal være mer tilgjengelig for mennesker med funksjonsnedsettelse, og for at dette blir kommunisert ut via nettsidene våre og plakater / informasjonsskriv.

Opptur

Opptur er et årlig, nasjonalt arrangement i regi DNT der 8. klassinger bruker dagen på tur istedenfor i klasserommet. I 2017 arrangerte STF for første gang en alternativ løype for elever som ikke kunne gå den krevende 8km rute fra Dale over 3 fjelltopper til Gramstad. Av cirka 2000 elever totalt, var det 12 som gikk den alternative løypen i 2017, og 41 i 2018. Etter turen får alle gratis pølse og is, samt underholdning i form av lokale artister på scene og uteleker og konkurranser. Ved å legge til rette for deltagelse også for elever som ikke kan gå den lange løypen, får mange delta i et kjekt arrangement der de tidligere hadde måtte være igjen på skolen.

Den store familiedagen

Dette er et arrangement ved Mosvannet i Stavanger, september hvert år. Under planleggingen i 2017 ble det tydelig at dette er et arrangement som absolutt burde promoteres til familier med familiemedlemmer med funksjonsnedsettelse. Det var lite ekstra i form av nødvendige tiltak for at arrangementet skulle bli tilgjengelig. Området er flatt og aktivitetene foregår langs en grussti. Prosjektleder veiledet angående plassering av noen aktiviteter, og kartet som skulle deles ut til deltakere ble oppdatert med informasjon om HC-toalett. Vi informerte også i informasjonen på nettet og plakater at arrangementet passet for alle, uansett funksjonsnivå.

Den store familiedagen ved Mosvannet, Stavanger. Flere av STF sine store arrangement finner sted på godt tilrettelagte steder, og passer godt for både barn og voksne med nedsatt funksjon. Det er viktig at vi informerer om dette slik at flere får med seg muligheten for å bli med. Foto: Finn Strand

Nattevandringen

Nattevandringen på Gramstad – et åpent, gratis arrangement med mål om å fremme FNs 17 bærekraftsmål. Turen gikk over Dalsnuten, men vi laget også en alternativ, kortere løype som avsluttet ved scenen der artistene skulle spille. Veien til parkeringen ble stengt under arrangementet, og det ble satt opp busser som fellestransport fra sentrum. Vi informerte at biler med HC-parkeringsbevis kunne parkere ved turstart. I informasjonsskrivet beskrev vi også stien inn til scenen slik at rullestolbrukere kunne vurdere om det var tilgjengelig nok for dem.

To ganger i året, i februar og september har DNT foreninger og turlag over hele landet Kom deg ut dagen. Dette er et åpent, gratis og lavterskel familiearrangement med ulike aktiviteter og grilling. I STF har vi vurdert våre arrangement i forhold til tilgjengelighet for bevegelsehemmede og veiledet lokale arrangører i forhold til plassering av aktiviteter, grill osv. I STF er det flere lokale turlag som arrangerer Kom deg ut dagen, og flere steder er det bra tilgjengelig område. Informasjon på nettet fra 2018 har inkludert informasjon om forholdene og tilgjengelighet for rullestoler ved arrangementene.

3.2 Tilgjengelighet – hytter

Med ønske om at flere skal delta i egenorganisert friluftsliv har STF lyst at flere turisthytter skal bli mer tilgjengelige for personer med nedsatt funksjonsevne. Per i dag er det få hytter som er egnet, og tilgjengelighet har frem til nylig ikke vært et tema. I 2016 ble Friluftslåven på Gramstad åpnet – vårt første bygg der prinsippene om universell utforming har vært i fokus. Låven består av et stort allrom, HC-toalett, kjøkken og gang. Låvedører åpner ut på et stort flatt asfaltert området som ble ferdiggjort i 2017. Vi har også fått 3 store spesiellaget tilrettelagte benker, med utvidet benkeplate slik at rullestolbrukere kan sitte inntil. Fra tunet er det også en asfaltert rullestoltrase ned til turstien.

Vi har i løpet av prosjektperioden også begynt med kartlegging av utvalgte betjente- og utleiehytter for å få en forståelse av dagens situasjon. Prosjektleder Helen Adamson har tidligere erfaring fra arbeid med universell utforming og brenner for temaet tilgjengelighet. Vi har brukt kartleggingsverktøy utviklet av Rogaland Fylkeskommunen (tilgjengelighet.no) og hatt kontakt med ansatte i Fylkeskommunen for å diskutere muligheter for å publisere informasjon om tilgjengelighet. Prosjektleder har deltatt på møter og konferanse som gjest i regi kommunenettverk for UU, og har møtt med flere brukerrepresentanter for å få innspill angående hvilke typer tiltak bør prioriteres.

3.3 Samarbeidspartnere og brukerorganisasjoner

DNT Tilrettelagt har god kontakt med mange store brukerorganisasjoner i regionen, og et nært samarbeid med noen av dem. Handikappede Barns Foreldreforening (HBF) har vært samarbeidspartner siden 2015. I løpet av prosjektperioden har fokuset til HBF flyttet fra ungdom til yngre barn. Dette har resultert i opprettelse av familieturer, samt aktivitetsdager på Preikestolen Basecamp. Representanter fra HBF har deltatt på planleggingsmøtene på høsten i 2017 og 2018 i tillegg til fortløpende dialog.

Blindeforbundet i Rogaland har også vært en fast samarbeidspartner, og en representant har deltatt i planleggingsmøter om høsten 2017 og 2018 når program for påfølgende år skulle planlegges. I 2018 opplevde vi en nedgang i antall aktive deltagere på Klart det går turer – noe som viste seg å være knyttet til endringer i rollen til en nøkkelperson i Blindeforbundet, som ikke lenger var så aktiv som turdeltager. Dette bekrefter hvor avhengig vi er av både gode samarbeidspartnere og individer. Blindeforbundet deler alle Klart det går turer på deres aktivitetskalender, og vil fortsette å bli en viktig samarbeidspartner fremover.

I tillegg til overnevnte organisasjonene har også representanter fra CP Forening, MS Ung vært delaktige i planlegging av turer i 2018 og 19 (planlegging skjer høsten året i forkant).

Vi har også hatt samarbeid med Funksjonshemmedes Fellesorganisasjonen (FFO). I desember 2017 feiret vi den Internasjonale dagen for funksjonshemmede med en fellestur rundt Melsvatnet i Gjesdal kommune, etterfulgt av suppe og pinnebrød på bål i STF teltet. Prosjektleder holdte foredrag for FFO ledermøte i desember 2018.

I vårt arbeid med tilrettelegging av hytter og uteområder, har vi samarbeidet med Landsforening for Ryggmargsskade (LARS) og Norges Handikapforbund, samt Rogaland Fylkeskommune angående bruk av kartleggingsverktøy som de har utviklet.

Sist men ikke minst er samarbeidet med Bergeland videregående skole et praktisk eksempel på godt samarbeid. Som nevnt i avsnittet om aktivitetsdager for skolegrupper, bidrar elever fra Barne- og Ungdomsarbeiderlinjen som frivillige på aktivitetsdagene. De planlegger, gjennomfører og evaluerer tiltak. Gjestelevnene får naturopplevelser som mange av dem sjelden opplever og BUA-elevnene får erfaring med å jobbe med personer med funksjonsnedsettelse. Noen blir inspirert å jobbe videre med denne målgruppen, og alle opplever at det ikke er så mye som skal til for å tilrettelegge for gode naturopplevelser, for å ta med seg videre i en karriere som barne- og ungdomsarbeider.

3.4 Frivillighet - rekruttering, koordinering og opplæring

Rekruttering og koordinering av frivillige er en av de mest ressurskrevende oppgavene i dette prosjektet, naturlig nok gitt at STF sin virksomhet er basert på frivillighet. I DNT Tilrettelagt har vi behov for frivillige i mange ulike roller. Fra å være turlleder på en fjelltur, til å ha ansvar for kanopadling, til å lage kaffe og suppe på bål, til å ledsage synshemmede. Behovet for opplæring varierer veldig, alt etter hvilke aktiviteter frivillige skal være med på. Antall frivillige er også stort sammenlignet med andre STF-aktiviteter. Mens en fellestur med overnatting for funksjonsfriske voksne krever som regel 1-2 turlledere, kan en Klart det går tur ha 2 turlledere og 6-8 ledsagere for samme antall deltagere.

Faste, lavterskel aktiviteter som f.eks. FTU-friluftskvelden og månedlige turer for Klart det går og Ung på Tur trenger mange frivillige gjennom hele året. Erfaring viser at det er mange som ønsker å bidra, men helst uten å forplikte seg langt i forkant og med muligheten å velge hvilke enkeltturer eller - arrangement de vil bli med på. Det er få som er villig til å påta seg en koordinerende rolle eller har ansvar for å organisere, derfor har prosjektleder hatt ansvar for dette. Det har vært et fortløpende arbeid da en ordning med «vaktlistene» for flere måneder om gangen har hatt varierende suksess. Det er alltid et mål i STF at nye aktiviteter skal overtas etter hvert av frivillige, både koordinering og gjennomføring. Dette for at administrative ressurser kan strekkes over enda flere aktiviteter. Det er ikke uforventet at vi ikke har kommet helt dit enda, men vi er alltid på utkikk etter frivillige som er egnet og interessert i ta en koordinerende rolle.

Tidligere ble turlledere rekruttert fra andre eksisterende turgrupper, allerede utdannet og med erfaring fra turer med voksne. Med en stor økning i tilrettelagte aktiviteter var det behov for å rekruttere og utdanne også nye turlledere, for å ikke svekke andre tilbud i STF. Turlederutdannelsen i DNT gjelder for alle, uansett tilknytning til turtilbud. Derfor har prosjektleder hatt innlegg på noen kurs for å informere om tilrettelagte turer og behovet for turlledere. På turlederkurs blir alle deltagere bedt om å fylle ut et skjema om bl.a. hvilken type turer de ønsker å være turlleder for. Etter hvert kurs tar prosjektleder kontakt med de som har huket av for tilrettelagte turer for å diskutere med vedkommende om hvor de ønsker å bidra.

Vi har rekruttert nye frivillige og turlledere både via eksisterende STF kanaler og ved bruk av nye kanaler. Gjennom portalen *Frivillig.no* har vi rekruttert flere nye til FTU friluftskvelder, der kravene er noe enklere enn for å være turlleder på fjellturer. Vi har brukt nyhetsbrev og informasjon på nettsider og brosjyre til å informere om behov for frivillige generelt. Interesserte personer kommer som oftest inn til møte med prosjektleder for å kartlegge interesser og for å finne ut hvilke aktiviteter kan passe best.

I tillegg til turlederkurs, ber vi våre frivillige å ta førstehjelpskurs arrangert av STF hvis ikke de har det fra før (dette er obligatorisk for turlledere). Vi har også arrangert to kano sikkerhetskurs i samarbeid med Barnas Turlag i 2018 slik at frivillige/ turlledere er trygge på bruk av kanoer på FTU friluftskvelder eller med andre turgrupper. Vi har også i løpet av prosjektperioden arrangert to kurs i samarbeid med Dalane Friluftsråd – Klart det går – kurs i friluftsliv for voksne som har ansvar for barn med funksjonsnedsettelse.

3.5 Nettverksbygging og erfaringsutveksling

En viktig del av dette prosjektet har vært å bli kjent med brukerorganisasjoner samt andre organisasjoner og instanser som kommer i kontakt med mennesker i målgruppen. Vi har hatt kontakt med fysio- og ergoterapitjenesten, koordinerende enhet, miljøtjenesten, tilrettelagt fritid og frisklivssentralen i flere av nærkommunene, og mange deler informasjon videre via sosiale medier bl.a. Vi har hatt stand på Funkisdagen i Stavanger, juli 2018 og på en nasjonal Uterehabiliteringskonferanse ved Valnesfjord Helseportsenter i september 2018 der vi har vist oss

fram og utvidet vårt nettverk. DNT Tilrettelagt i STF har i 2017 og 2018 også hatt innlegg på diverse møter for bl.a. FFO, Landsforbund for Ryggmargsskadde, Statped's Faglig enhet for kombinerte syns- og hørselstap og døvblindhet, KS Kommunenetttverk for Universell Utforming og Norsk Forbund for Utviklingshemmede.

Vi har også brukt en del tid på å dele erfaringer med andre DNT medlemsforeninger og å lære av andres erfaring. Prosjektleder deltok på en nasjonal *Klart det går* nettverksamling i november 2017 på Preikestolen Fjellstue der hun hadde presentasjon av STF's tilrettelagt aktivitetstilbud. I begynnelsen av 2018 ble det opprettet en faggruppe for DNT Tilrettelagt med nettverksmøte i Oslo, både januar og oktober 2018 samt januar 2019. Prosjektleder har vært aktivt engasjert i nettverket gjennom hele prosjektet og delt STF's erfaringer på møter, digitalt og via direkte kontakt med enkelte medlemsforeninger.

3.6 Utstyrslager

DNT Tilrettelagt har bygd opp et lager med utstyr til bruk på tilrettelagte turer og arrangement. Noe har vi fått som gaver og noe er kjøpt inn. Rullestolen står til utlån på Friluftslåven på Gramstad og annet utstyr er tilgjengelig for utlån dersom noen ønsker å låne / prøve ut privat.

- toalettstol (gratis fra Hjelpemiddelsentralen)
- felttoalett
- lavvo (tilgjengelig for rullestol)
- Hippocampe (gratis fra Hjelpemiddelsentralen)
- sammenleggbare rullestol (gratis fra Hjelpemiddelsentralen)
- flottører til kano 2st
- tilrettelagt sete til kano/båt/hundeslede (gave fra Mærsk Oil)

4 Resultater, vurdering av effektmål og resultatvurdering

4.1 Tur- og aktivitetstilbud

Etter endt prosjektid har STF et etablert aktivitetstilbud til et bredt spekter personer med funksjonsnedsettelse, som vi fortsetter å drive videre. Både i form av tilrettelagte turer, arrangement og aktiviteter, og ved at flere av våre store arrangement er gjort tilgjengelig for flere. Først oppgir vi en evaluering av resultater basert på punktene skrevet som svar på spørsmålet «Hvordan vil du måle effekten du er ute etter?» i opprinnelig søknad til Extrastiftelsen.

1. Mestring, kontinuitet og sosialt samvær vil gjøre at vi får en fast brukergruppe både på Friluftsliv for utviklingshemmede og på Klart det går turene.

Evaluering: Vi opplever i stor grad at det er det sosiale som gjør at deltagere kommer tilbake på alle faste aktiviteter. FTU har en kjernegruppe som deltar fast, i tillegg til mange som kommer innom når det passer. Mange viser stor glede i å kjenne igjen både andre deltagere og frivillige, og blir veldig trygge når det er de samme turledere og frivillige som leder aktivitetene. Klart det går for voksne har også en nokså fast gruppe som går lørdagsturene men vi ønsker gjerne at de blir flere. Kun noen av deltagere har deltatt på overnattingsturer – her har vi fortsatt forbedringspotensial og behov for å rekruttere flere (se nærmere diskusjon under punkt 5).

Ung på tur gjengen vokser stadig, og en kjernegruppe på 6-8 deltagere som har vært med i flere år er flinke til å rekruttere nye kjente inn i gruppen, samt ta vare på nye deltagere. Det er mindre kontinuitet i forhold til turledere i denne gruppen – det kan gå flere måneder fra en tur til den neste for den enkelte turlederen, men dette ser ikke ut til å påvirke negativt. Flere av deltagere har med seg voksne ledsagere, som alle blir kjent med, og deltagerne selv er trygge på hverandre, vennlige og imøtekommende.

2. Gjennomføre brukerundersøkelser og evaluere disse. Justere tilbudet med utgangspunkt i evaluering.

Evaluering av tilbudet har blitt gjennomført på ulike måter. Vi har hatt kontinuerlig dialog med interesseorganisasjoner og direkte samtaler med foresatte og ledsagere. Det er brukt evalueringsskjema etter de fleste overnattingsturer og etter samtlige aktivitetsdager for skolegrupper. Høsten 2018 avholdte vi en idemyldringskveld der representanter for alle grupper (deltagere eller foresatte) og brukerorganisasjoner deltok. Her ble en evaluering av året som var gått første punktet på agendaen. Et avvik fra opprinnelig søknad er at brukerundersøkelse for FTU ikke er gjennomført - vi avventer et standard skjema som skal brukes nasjonalt på tvers av FTU tilbudene.

De aller fleste tilbakemeldinger har vært svært positive og deltagere har vært som regel veldig fornøyde med aktivitetene de har deltatt på. Noen konstruktive tilbakemeldinger tidlig i prosjektet var relatert til utydelig kommunikasjon om målgruppe – slik at noen opplevde at de ikke passet inn. Dette gjaldt først og fremst «Friluftsliv for alle» (som nå har blitt «FTU»), og til en mindre grad «Klart det går – ungdom» (som nå har blitt «Ung på Tur»). Basert på dette, har informasjon både på nettsider og i brosjyrer/plakater blitt forbedret med tanken på kommunikasjon av (del)målgrupper.

Andre endringer som har blitt gjort som følge av evalueringer er:

- Økt maks antall deltagere på tilrettelagte aktivitetsdager slik at det var deltagere nok til å danne gode grupper (med flere deltagere enn frivillige / ledsagere)
- Bedre rutiner for å skaffe ledsagere (tydelig avklaring av forventninger og nødvendige egenskaper)

3. Nye brukergrupper begynner å delta på allerede eksisterende STF turer og arrangement.

Uten at vi har faste tall på dette, opplever vi at flere rullestolbrukere deltar på åpne arrangement. Mange funksjonsnedsettelse er usynlige, og derfor er det umulig å vite hvor mange deltagere på et arrangement har faktisk nedsatt funksjon. Men både Tursenteret (STF sitt «kundesenteret») og prosjektleder mottar stadig flere henvendelser relatert til tilgjengelighet på hytter og arrangement, f.eks. fremkommelighet med rullestol, parkeringsmuligheter. I tillegg har Barnas Turlag hatt deltager på telttur som brukte rullestol. Og så er det selvfølgelig alle deltagere på alternative løypen på Opptur (41 stk i 2018) som ikke hadde vært med på Opptur ellers.

4. Friluftsliv for utviklingshemmede går fra hver fjortende dag til hver uke og vi har en fast gruppe på 30-60 deltakere.

Vi ble sterkt frarådet av DNT Haugesund å arrangere dette ukentlig, da belastningen på både frivillige og administrative ressurser ikke skulle bli for høy. I Haugesund har de arrangementet «Friluftsliv for alle» i over 10 år, og har landet på annenhver uke i sommerhalvåret og hver tredje uke gjennom vinteren. Vi har til nå fortsatt med annenhver uke hele året, og merker at det kan være tungt å skaffe nok frivillige enkelte ganger. Planen er å fortsette med annenhver uke ut 2019, og så evaluere på nytt.

FTU har til nå vært basert på et fast sted, Gramstad. Vi opplever at det er begrensede muligheter for rullestolbrukere, i og med at det er kun to turveier som er tilgjengelige, og begge har bratte partier som kan være en utfordring. DNT Haugesund har drevet deres svært vellykket tilbud på samme sted i alle år, men har et mye bedre nettverk av tilrettelagte stier og turveier. Dette tilbudet er ment til å være veldig lavterskel derfor ønsker vi å prioritere behovene til rullestolbrukere. Gjennom dialog med kommunale instanser og nåværende deltagere vil vi vurdere å endre opplegget fra 2020, ved at vi ruller på ulike turmål. Dette vil også gi kortere reise for noen deltagere, som kan gjøre det lettere for noen å delta.

5. På Klart det går turene ønsker vi en gjennomstrømning på 10-15 deltakere på hver tur. På disse turene kreves det ofte en til en ledsager og derfor begrenser deltakerantallet seg til hvor mange ledsagere vi får rekruttert og utdannet.

Når det gjelder *Ung på Tur* (som opprinnelig het *Klart det går for ungdom*) er dette målet nådd.

På Klart det går turer for voksne har vi ikke enda nådd målet om 10-15 deltagere. Gjennomsnitt for 2017/18 var 5-6stk for dagsturer. En dagstur ble avlyst på grunn av for få påmeldinger (1stk). 2 av 4 overnattingsturer i 2018 ble avlyst på grunn av manglende deltagere. Vi har ingen klare svar på hvorfor disse turene ikke tiltrekker flere. Fra høsten 2017 promoterte vi turene som «lavtempoturer» for å prøve å nå personer som hadde behov for å gå saktere enn andre fellesturer, uten å nødvendigvis identifisere seg med begrepet «funksjonsnedsettelse». Det ga ingen synlig effekt, og vi har nå gått tilbake til «Klart det går» navnet som mange deltagere er veldig glad i. Tross iherdig innsats for å dele informasjon bredt, både organisk via sosiale medier, samt trykket og digital informasjon til kommuner og brukerorganisasjoner, er det dette tilbudet som viser minst resultater. Vi er informert av flere brukerorganisasjoner og andre organisasjoner som tilbyr aktiviteter for personer med nedsatt fysisk funksjon (særlig for voksne), at rekruttering er en kjent problemstilling som ikke er unik for Turistforeningen.

Vi ønsker å jobbe videre med dette turtilbudet, og vil jobbe tett med Blindeforbundet for å få opp deltagerantall. Vi planlegger også mer samarbeid med andre aktuelle organisasjoner – f.eks. Norsk Handikapforbund, Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon og Revmatikerforbundet. Vi jobber også for å utvikle et nytt tilbud til *unge* voksne med fysisk funksjonsnedsettelse, og tester ut en fjelltur med overnatting, sensommer 2019.

Se Tabell 1 for en oversikt over antall arrangement og deltagere i 2017 og 2018.

Tabell 1 – Deltagelse og dugnad på aktiviteter i regi DNT Tilrettelagt

Navn	2017			2018		
	Antall tur/arrangement	Totalantall deltagere	Antall dugnadstimer	Antall tur/arrangement	Totalantall deltagere	Antall dugnadstimer
FTU	13	147 (74)*	137	21	225 (113)*	672
Klart det går voksne dagsturer	11	77	726	9	47	405
Klart det går voksne overnattingsturer	2	12	288	2	5	252
Ung på tur kveldsturer	14	98	168	12	144	360
Ung på tur overnattingsturer	1	8	168	2	19	441
Opptur	1	12	2	1	41	2
Aktivitetsdager – skolegrupper	6	66	918	9	118	918
Aktivitetsdager - Basecamp	1	5	95	2	13	17
Familieturer	0	0	0	2	52 (16)*	19
Kurs for voksne med ansvar for barn med funksjonsnedsettelse	1	17 (0)*	0	0	0	0
TOTAL	50	442 (369)	2334	60	664 (536)	3084

Antall i parentes er antall i målgruppen personer med funksjonsnedsettelse. STF inkluderer familiemedlemmer / ledsagere i totaldeltagerantall for FTU og familieturer.

Totalantall deltagere (mennesker med funksjonsnedsettelse) i prosjektperioden: **905 deltagere**

Total dugnad for prosjektperioden 2017-2018: **5418 timer**

4.2 Tilgjengelighet – hytter

Friluftslåven på Gramstad er nå vårt første valg når det gjelder tilrettelagte aktiviteter. DNT Tilrettelagt har base her og flere av våre arrangement finner sted på tunet og i området rundt. FTU Friluftskveld, tilrettelagt aktivitetsdager for skoledager, Kom deg ut dagen (Sandnes Turlag) og Opptur er gode eksempler. I tillegg er låven brukt mye til møter og kurs, både internt og ved ekstern utleie. Med et bra tilgjengelig bygg og uteområde er det godt egnet for allslags aktiviteter med grupper, uansett funksjonsnivå.

I desember 2018 ble STF den stolte mottakeren av Tilgjengelighetsprisen 2018 utdelt av Rogaland Fylkeskommune. Fylkeskommunen drog frem både bygget og holdningsendringen i STF, med fokus på inkludering av mennesker med funksjonsnedsettelse, som viktige faktorer i sin vurdering.

Arbeidet med kartlegging av utvalgte hytter har gitt oss mye bedre innsikt i situasjonen i dag, og har lagt grunnlaget for arbeidet videre. Tilbakemeldinger fra brukere er at det mangler informasjon nok for mennesker å vurdere om ei hytte er godt nok for deres bruk. Vi vil jobbe videre med dette i 2019, med fokus på tydelig og tilgjengelig informasjon på nettstedet UT.no.

4.3 Frivillighet og dugnad

Hele grunnlaget til STF er frivillighet, og vi har lang erfaring med dugnad og frivillige. I likhet med andre dugnadsgrupper og turtilbud, er det slik at STF er en attraktiv organisasjon for frivillige. Utfordringen er da å rekruttere de rette personene til de rette oppgavene, og å ivareta dem slik at de ønsker å bli med over lengre tid. Særlig til de lavterskel aktiviteter, der oppgavene er lite krevende (matlaging, praktiske oppgaver, sosialt samvær med deltagere, sette i gang uteleker), opplever vi en høyere turnover enn med turledere. Foreløpig håndterer vi dette ved å jevnlig rekruttere nye, men er klar over at det hadde vært mer effektivt å beholde frivillige lengre.

En annen utfordring som er gjerne litt spesielt for DNT Tilrettelagt er det å skaffe frivillige ledsagere til Klart det går turer. Deltagerantallet varierer veldig og behovet for ledsagere er som regel avklart én uke før tur. Det er i noen tilfeller også viktig å «matche» deltager og ledsager, særlig hvis turen er krevende. Vi har en liste over folk som ønsker å være med som ledsagere, men det krever alltid en del arbeid for å finne de som er ledige. Naturligvis er de fleste ledsagere aktive mennesker som planlegger gjerne andre aktiviteter i helgene hvis de ikke skal være ledsager.

I 2019 og fremover vil vi samarbeide med DNT Ung som ønsker å engasjere seg i DNT Tilrettelagt. En DNT Ung turleder blir med på turlederlaget på en overnattingstur i sommer. Det er svært positivt for nye, unge turledere å få erfaring med tilrettelagte turer, og vi håper ordningen blir vellykket og langvarig. Vi satser også på å rekruttere flere pensjonister inn i frivilligruppen til lavterskel aktiviteter som f.eks. FTU.

I opprinnelig søknad (merk, for et 3-årig prosjekt) spådde vi 4230 dugnadstimer i løpet av prosjektperioden. Faktisk dugnadstimer ble hele 5418 timer over kun 2 år! Dette reflekterer det brede aktivitetstilbudet vi har utviklet. Ansettelse av en dedikert ressurs som kunne stå for koordinering og administrasjon av frivillige var nøkkelen for å utløse disse frivillige kreftene. Vi anser dette som ett av de viktigste suksesskriteriene for DNT Tilrettelagt satsing i STF.

Se Tabell 1 for en oversikt over antall dugnadstimer i 2017 og 2018.

4.4 DNT Tilrettelagt – et kjent og populært navn?

Gjennom samarbeid med brukerorganisasjoner, kommuner og andre instanser, samt erfaringsutveksling og nettverksarbeid på tvers av DNT familien, blir DNT Tilrettelagt gradvis bedre kjent blant målgruppen. Men det er et kontinuerlig arbeid med behov for å jobbe ut forbi våre tradisjonelle kanaler, for å nå nye grupper. Vi hører fra brukerorganisasjoner og andre frivillige organisasjoner med et tilrettelagt aktivitetstilbud at det ikke er uvanlig å slite med rekruttering av deltagere, i hvert fall til aktiviteter for mennesker med nedsatt fysisk funksjon.

Vi er også klar over at ikke alle personer med funksjonsnedsettelse er medlem i en brukerorganisasjon, og at vi må fortsette å informere ut via så mange ulike kanaler som mulig.

Det er gledelig å bli invitert til å ha foredrag for interesseorganisasjoner og til å bidra i ulike fora angående universell utforming og tilgjengelighet. Vi mottar stadig henvendelser fra andre organisasjoner om innspill til saker angående personer med funksjonsnedsettelse. Vi har for eksempel hatt møter med Sandnes kommune angående bygging av nye gapahuker, der vi er blitt bedt om innspill for å sikre en universell løsning. Vi har blitt kontaktet av festivalarrangør for Mablis festivalen i Stavanger angående hvordan gjør arrangementet tilgjengelig for rullestolbrukere, og prosjektleder ble invitert til å delta på Kulturdepartementets innspillseminar om Handlingsplan for likestilling av personer med funksjonsnedsettelse.

Vi satser på å fortsette å bygge et godt omdømme slik at DNT Tilrettelagt blir mer og mer kjent både på lokalt og nasjonalt nivå.

5 Oppsummering og videre planer

STF er veldig stolt av prosjektet Klart det går, og av fortsettelsen "DNT Tilrettelagt i STF". Vi er fornøyd med det gode og brede aktivitetstilbud som er blitt etablert og utviklet. Midler til en dedikert ressurs har vært sentralt i utviklingen av dette tilbudet, og ikke minst for å utløse store frivillige krefter. Vi har tilegnet oss mye erfaring og økt kompetansenivået både lokalt og på nasjonal basis, på tvers av hele DNT-familien. Dette gir et godt grunnlag for videre utvikling av DNT Tilrettelagt.

I 2019 vil aktivitetstilbudet opprettholdes på dagens nivå, mens administrativ støtte til frivillige trappes gradvis ned for de mest etablerte aktiviteter. Samarbeidet med brukerorganisasjoner og andre instanser som kommer mye i kontakt med målgruppen vil fortsette å være avgjørende for å rekruttere deltagere og for å videreformidle informasjon og promotere aktiviteter.

STF jobber sammen med DNT sentralt for å få stabile og forutsigbare driftsmidler for å sikre tilbudet langsiktig, på nasjonalt og lokalt nivå.

6 Produkter

2017 - Brosjyre [Friluftsliv for alle](#), Turprogram [Klart det går lavtempoturer](#), Turprogram [Ungdomsturer](#).

2018 - Turprogram [Friluftsliv for alle](#), Turprogram [FTU](#) (Friluftsliv tilrettelagt for utviklingshemmede), Turprogram [Klart det går lavtempoturer](#), Turprogram [lavtempoturer høst](#), Turprogram [ungdomsgruppe vår](#) og [høst](#)

2019 - Brosjyre DNT Tilrettelagt (alle tilbud, hele året)

[Turglede magasin 2018](#) (se sider 60 – 62) og [2019](#) (sider 58 – 61) med egne sider om Klart det går / DNT Tilrettelagt

Se også: nettsidene www.stf.no/dnt-tilrettelagt med flere undersider, Facebook side @DNTtilrettelagtSTF